

Žil jsem v SSSR

Příběh Josefa Kličky, vězně stalinského režimu ve službách nacistické propagandy

JAN DVOŘÁK

Po druhé světové válce bylo v Československu odsouzeno mnoho aktivistických publicistů podílejících se na nacistické propagandě v Protektorátu Čechy a Morava. Jedním z nich byl i bývalý ruský legionář a vězeň sovětského komunistického režimu Josef Klička. Jeho jméno však téměř v žádném historickém přehledu, který se věnuje aktivistické žurnalistice, nenajdeme.

Při pohledu na Kličkův osud lze za klíčové označit dvě etapy jeho života. První z nich započala již v průběhu první světové války, když padl do ruského zajetí a po utichnutí zbraní se rozhodl svou budoucnost spojit s bolševickým Ruskem. Druhá se pak odvíjela v době od jeho vypovězení ze SSSR do nacisty okupované vlasti během dalšího celosvětového válečného konfliktu.

S ohledem na stále omezený přístup do archivů ruských bezpečnostních složek nelze Kličkovu sovětskou anabázi, která skončila jeho odsouzením a vyhoštěním, popsat zcela detailně. V tomto případě jsme odkázáni na více či méně podrobné biografické informace uváděné při různých příležitostech samotným Kličkou (v písemných žádostech adresovaných úřadům, ve své autorské tvorbě či v protokolech poválečných výslechů). Jejich konfrontací s některými dochovanými dokumenty v tuzemských archívech však lze i tuto fázi Kličkova života do určité míry zrekonstruovat.

Sovětská anabáze

Josef Klička se narodil 16. března 1889 ve středočeské obci Hraběšín nedaleko Čáslavi v početné rodině místního rolníka. V rodné obci vychodil obecnou školu, následně absolvoval čtyři třídy nižšího gymnázia v Hradci Králové. Odborné znalosti získal na horní škole v Moravské Ostravě. Po ukončení dvouletého studia se vrátil do Hraběšína, aby rodičům vypomohl s hospodářstvím. Následovala povinná vojenská služba u 12. zeměbranného pluku v Čáslavi, kterou zahájil v říjnu 1912. O dva roky později ale vypukla 1. světová válka a Klička byl se svým plukem odeslán na ruskou frontu. V bojích byl údajně třikrát raněn. V červnu 1916 padl se svou jednotkou u volyňské obce Kolky do ruského zajetí. Jako zajatec byl poslán za Ural na stavbu železnice vedoucí z Jekatěrinburgu do Tobolsku. V sibiřském městě Turinsk ho v roce 1917 zastihla únorová a později i říjnová bolševická revoluce. Tam se také seznámil se svou budoucí ženou,

učitelkou na měšťanské škole Antonii Nikolajevovou. Již na jaře 1918 se s ní oženil a začátkem listopadu téhož roku vstoupil v Omsku do československých legií. U 2. lehkého dělostřeleckého pluku sloužil až do ledna 1920, kdy byl v Irkutsku na vlastní žádost demobilizován.²

Podobně jako řada dalších československých legionářů a válečných zajatců českého původu se i Klička rozhodl usadit se z osobních důvodů v Rusku natrvalo. Jakékoliv jiné pohnutky, např. politické motivy, nelze v jeho tehdejších rozhodnutích spatřovat. O řadu let později, v jedné ze svých protisovětsky zaměřených knih, svého rozhodnutí setrvat v SSSR litoval: *Nezůstal jsem tam jako komunist. Naopak jsem po bolševické revoluci věřil, že Sovětský svaz zanikne a že se vrátí opět starý blahobyť. V tomto směru jsem se zklamal. Ztratil jsem v pokusném sovětském státě svá nejlepší léta.*³

Kličkův život v SSSR, přinejmenším pokud jde o pracovní zařazení, ovšem rozhodně nebyl monotónní.

- 1 Stručný autorův životopis viz KLÍČKA, Josef: *Žil jsem v SSSR*. Orbis, Praha 1942, s. 151–153; *Státní oblastní archiv* (dále jen SOA) Praha, f. Mimořádný lidový soud (dále jen MLS) Praha, sp. zn. Ls 2944/46, Životopis Josefa Kličky sepsaný před Vyšetřovací komisí ONV v Kladně 2. 12. 1945 a tamtéž, Žádost J. Kličky prezidentovi ČSR o navrácení občanských práv z 1. 7. 1956.
- 2 Údaje o J. Kličkovi najdeme rovněž v Databázi legionářů Vojenského ústředního archivu – viz <http://www.vuapraha.cz/soldier/14728830> (citováno k 25. 2. 2019).
- 3 KLÍČKA, Josef: *Žil jsem v SSSR*, s. 6.

Během necelých dvou dekád vystřídal hned několik povolání v rozličných, často odlehklých koutech sovětského státu – zastával funkci ředitele státního velkostatku, živil se jako dozorce v dolech, v období tzv. Nové ekonomické politiky (NEP), kdy bylo v omezené míře sovětskou vládou povoleno soukromé podnikání, provozoval restauraci, žil a pracoval např. v Irkutsku, Moskvě, Charkově, Sverdlovsku, Vladivostoku, kazašské Alma-Atě či Tádžické SSR.

Za „nomádkým“ způsobem života rodiny pravděpodobně mnohdy stál i nátlak sovětských úřadů, resp. obava z všudypřítomných represí, jak ostatně ve svých pamětech naznačuje i jeden z Kličkových synů, Václav.⁴ Příkladem může být pobyt v Tádžikistánu, kde byl Josef Klička zaměstnán na dolech „Šurab“ blízko íránské hranice. Právě odsud byl z nařízení sovětské tajné policie OGPU zakazujícího pobyt cizinců v blízkosti sovětských hranic v září 1933 nucen odejít. Následoval přesun na západní Sibiř, konkrétně na Kuzněckou uhelnou pánev (tzv. Kuzbassugol) v Prokopjevsku, kde byl na šachtě „Stalin“ zaměstnán jako vedoucí důlního revíru. V této funkci setrval až do svého zatčení v únoru 1937.

Popis prostředí a pracovního kolektivu na dolech v Prokopjevsku, který najdeme i v Kličkových pozdějších textech, lze považovat za autentický – jednalo se o jednu z největších kolonií zahraničních dělníků (okolo tisíce rodin) v SSSR. Vedle nejpočetněji zastoupených Němců zde bylo zaměstnáno rovněž mnoho českých havířů, dělníků a specialistů pocházejících zejména z Ostravska a Kladenska. V kolonii fungovala i česká škola, učitelé byli čeští dělníci-komunisté, ředitelem byl jistý klempíř Pučer.⁵ Místní školu navštěvovaly i některé z Kličkových

dětí (manželům se postupně narodily čtyři – dva synové a dvě dcery).

Bezesporu pozoruhodná je skutečnost, že si Josef Klička po celou dobu svého pobytu v SSSR ponechával československé občanství. Krajané dlouhodobě usazení v SSSR, natož žijící ve společném manželství se sovětskými občany, totiž byli místními úřady tlačeni k přijetí sovětského občanství. Tomuto nátlaku ale Klička na rozdíl od mnohých jiných nepodleh. Později mu toto rozhodnutí pravděpodobně pomohlo zachránit život. Během pobytu za hranicemi nepřerušil kontakty ani se svou rodinou, minimálně jednou (na přelomu let 1935/1936) navštívil své příbuzné.

Československé úřady však Kličkovu existenci očividně dlouhodobě nijak neřešily. Jeho jméno se v jejich evidenci začíná objevovat teprve od roku 1939, konkrétně v úřední korespondenci vztahující se k uvězněným československým občanům v SSSR.⁶

Vězněm NKVD

Zdánlivě poklidný život většiny cizinců pracujících v Sovětském svazu se kardinálně změnil v letech 1937–1938, v období příznačně označovaném jako Velký teror. Stalinem a jeho suitou rozpoutané perzekuce a masové vraždění se vedle různých sociálních, politických a národnostních skupin sovětské společnosti v další fázi teroru zaměřily také na zahraniční dělníky a specialisty. Zejména Němci, jichž byla v mezinárodní prokopjevské kolonii většina, se s ohledem na vzrůstající mocenské ambice nacistického Německa ocitli v hledáčku sovětských bezpečnostních složek.

V atmosféře vrcholící špionmanie musel ovšem i Klička jakožto cizí státní příslušník a k tomu bývalý legionář zákonitě upoutat pozornost NKVD. Zatčen byl 23. února 1937. Přestože

podnes nelze bez příslušných dokumentů okolnosti celého případu detailně zrekonstruovat, je zřejmé, že jeho zatčení souviselo primárně právě se zásahem proti zdejšími německými specialistům.

Sám Klička po letech k důvodům svého zatčení uvedl: *Při vyšetřování jsem se teprve dozvěděl, že moje zatčení a držení ve vazbě bylo provedeno na základě udání a usvědčování mne třemi německými státními příslušníky, které znal jsem pouze jako své kolegy v povolání a dále pak tyto vídával jsem jako spolubydlící v obytné kolonii, která byla vyhrazena pro cizí státní příslušníky, kde jsem bydlel se svou rodinou.* Tak jako tomu bylo i v dalších nesčetných případech, veškerá obvinění proti němu byla vykonstruována. *Na základě svědecké výpovědi těchto třech Němců, kteří mne obviňovali ze sabotáže a z průmyslové špionáže ve prospěch z počátku jednak Německa, potom Československa. Při vyšetřování a soudním líčení z dříve uvedených nařečení svědčili proti mně, jak již uvedeno, Němci, a sice: Eks z Berlína, Karel Weber z Rakouska a jeden inženýr Rakušan, jehož jméno si dnes již nepamatuji.* Sám za obviněními ze strany německých kolegů spatřoval primárně osobní a profesní spory: *Na dole, kde byl jsem náčelníkem revíru (na jámě Stalin), pracovali mimo Čechů také Němci, kteří byli favorizováni politickým tajemníkem, který žil určitý čas v Německu. Tento činil německým havířům značné platové i jiné výhody, oproti havířům českým, proti kterémuž postupu já se často stavěl. Tímto svým postupem dostal jsem se do osobních rozporů s uvedenými třemi německými úředníky na dole, a jsem přesvědčen, že jen z těchto důvodů označili mne uvedenými třemi úředníky z činu sabotážních a špionážních.*⁷ Dílčí „český rozměr“ celé zatýkácké akce NKVD v Prokopjevsku dokládá i zatčení dalších Če-

4 Vzpomínky Václava Kličky literárně zpracovala jeho dcera Světlana Glaserová. Viz GLASEROVÁ, Světlana: *Trosečník sibiřský*. Plus, Praha 2018.

5 KLIČKA, Josef: *Žil jsem v SSSR*, s. 65, 121–122.

6 NA, f. Presidium ministerstva vnitra (dále jen 225), sign. 225-1202-7, věznění J. Kličky v SSSR, 12. 1. 1939.

7 SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2944/46, Životopis Josefa Kličky sepsaný před Vyšetřovací komisí ONV v Kladně 2. 12. 1945.

chů. Od dubna do června 1937 byli zadrženi tři čeští důlní specialisté a horníci⁸ (a také devět německých) pracující na šachtě „Stalin“ a č. 5–6 trustu Kuzbassugol.⁹ Klička byl sice zatčen o několik týdnů dříve, je však velmi pravděpodobné, že to úzce souviselo právě s tímto případem.

Obvinění ze špionáže ve prospěch Německa a Československa, kterým Klička ve své době čelil, byla i přes svou absurdnost bezesporu závažná. Tresty za údajné politické přečiny nyní byly mnohem tvrdší než v předchozích letech a cizincům bezprostředně hrozil trest nejvyšší, v lepším případě mnohaletý pobyt v táborech Gulagu. Kličku i ostatní Čechy z Prokopjevka ale podle všeho před popravou zachránila československá státní příslušnost. Sovětská strana se obvykle snažila využít jednání o případech vybraných vězňů k diplomatickému nátlaku na stát jejich původu.¹⁰

Svou roli snad sehrálo i to, že proces nakonec proběhl až v druhé polovině roku 1938, kdy hlavní vlna masových represí charakterizovaná téměř výlučně tresty zastřelením už pozvolna opadávala. Soud s Josefem Kličkou a dalšími cizinci proběhl 26. října 1938 před Nejvyšším vojenským soudem v Novosibirsku. Dle

Kličkova svědectví bylo v případě obžalováno celkem 62 cizinců – Němci, Češi a Američané. Souzen byl každý zvlášť a jedno stání netrvalo déle než pět minut. Za pět hodin vynesl soud úhrnný trest 1240 let.¹¹ Sám Klička byl odsouzen na základě nechvalně proslulého paragrafu 58 Trestního zákoníku Ruské SSR, konkrétně pro trestný čin vyzvědačství (čl. 6), ničení státního majetku (čl. 9) a agitace proti sovětské vládě (čl. 10) ke 20 letům vězení.¹²

Ještě před soudním líčením byla ze Sovětského svazu do Československa oficiálně vyhoštěna Kličkova žena s dětmi. Stalo se tak začátkem roku 1938, a byť jim ve stále ještě demokratickém Československu nehrozilo nebezpečí dalších represí, rodina po příjezdu živořila bez prostředků a byla odkázána na finanční a materiální pomoc československých úřadů, ruských emigrantských organizací a některých Kličkových příbuzných.¹³

Výměna zajatců

Dle vlastního líčení prošel Klička za čtyři roky svého věznění celkem jedenácti věznicemi a donucovacími tábory, poslední rok ve výkonu trestu strávil v moskevské věznici Butyrka.¹⁴ Do Moskvy byl v roce 1940 převezen

proto, aby byl jeho případ podroben revizi Nejvyšším vojenským soudem SSSR. Nakonec byl omilostněn, ovšem za cenu vypovězení ze Sovětského svazu. Proč ale k přezkoumání Kličkova případu vůbec došlo? Obdobná „milost“ udělená Sověty pro cizince pocházející z území spadajícího tehdy pod nadvládu nacistů nebyla za stále platného sovětsko-německého spojení nijak výjimečná. Až do roku 1941 docházelo poměrně často ke vzájemné výměně politických vězňů, o něž jevíli nacisté i bolševici zájem.

Již v létě 1939 podala Antonie Kličková (údajně prostřednictvím jistého ruského advokáta) žádost německému velvyslanectví v Moskvě o obnovu procesu svého manžela.¹⁵ Žádost načasovala možná nevědomky na správnou chvíli. Když se v dalším roce dle vzájemné německo-sovětské dohody jednalo o reciproční výměně politických vězňů mezi Německem a Sovětským svazem, v německém seznamu nechyběla ani jména vybraných protektorátních státních příslušníků.¹⁶ Klička se ocitl mezi vyvolenými a skutečně byl 28. ledna 1941 po čtyřech letech propuštěn. Vzápětí byl v Brestu Litevském předán německým úřadům, aby byl přes Lodž dopraven do Berlína. V říšském hlavním městě strávil několik dnů, během nichž měl

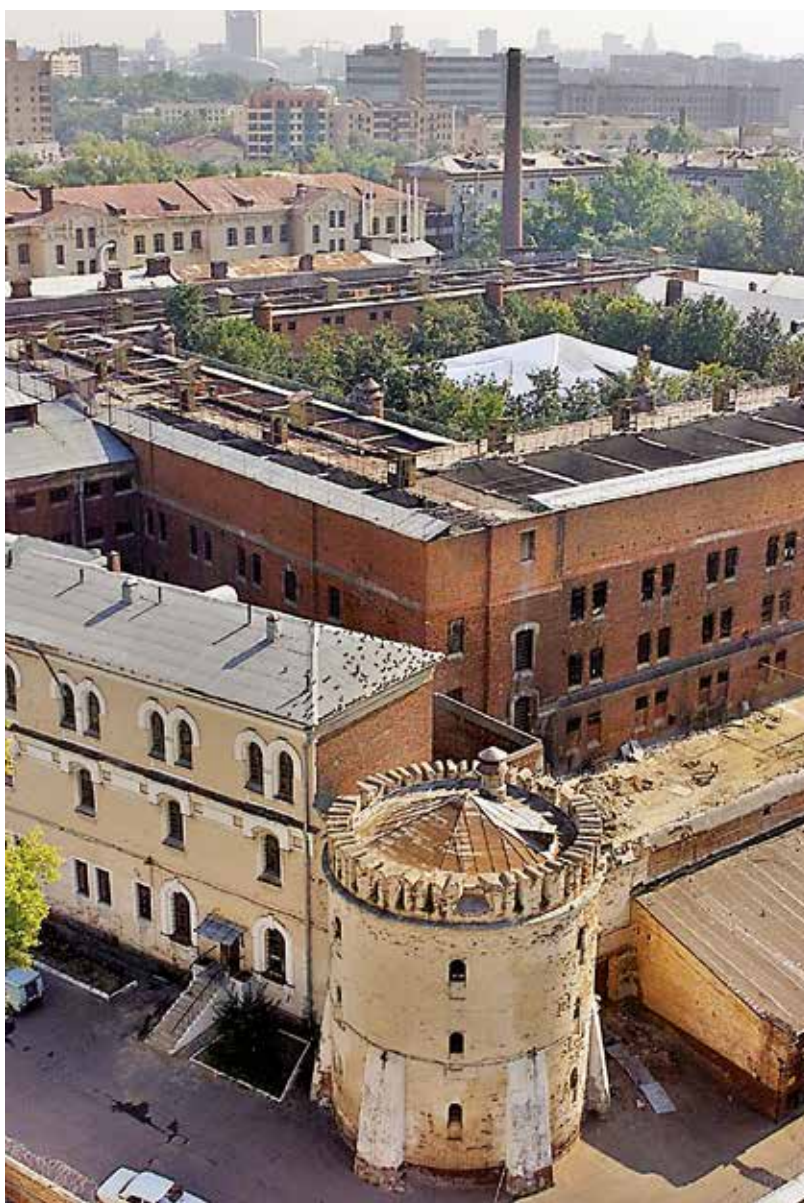
- 8 Šlo o zámečníka Josefa Feimana a montéra Karla Stulíka ze šachty „Stalin“ a soustružníka Josefa Burgera ze šachty č. 5–6. Dle zprávy československého vyslanectví v Moskvě z 12. 1. 1939 byl K. Stulík na základě čl. 58 odst. 6 (vyzvědačství), 9 (ničení státního majetku) a 10 (protisovětské agitace) ukrajinského trestního zákoníku odsouzen na 15 let do vězení a podobný osud potkal patrně další dva zatčené.
- 9 JANÁK, Dušan: Českoslovenští občané a Češi v sovětských věznicích a táborech (1918–1956). In: BORÁK, Mečislav (ed.): *Perzekuce československých občanů v Sovětském svazu (1918–1956). Sborník studií. Část 1. Vězni a popravení*. Slezské zemské muzeum a Slezská univerzita v Opavě, Opava 2007, s. 80.
- 10 O některých případech diplomatického nátlaku na Československo viz např. DVOŘÁK, Jan – HRADILEK, Adam: Když pochopíte, nebude váš osud tak bolestný. Učitel Bezděk v soukolí totalitních režimů. *Paměť a dějiny*, 2011, roč. 5, č. 4, s. 89–107; DVOŘÁK, Jan: Antonín Vodseďálek a proces s českými učiteli na Ukrajině. *Paměť a dějiny*, 2013, roč. 7, č. 4, s. 97–108.
- 11 KLIČKA, Josef: *Žil jsem v SSSR*, s. 129–130.
- 12 NA, f. 225, sign. 225-1202-7, Opis – Zpráva velvyslance Fierlingera Velvyslanectví Česko-Slovenské republiky v Moskvě na MZV v Praze, věznění J. Kličky v SSSR, 12. 1. 1939.
- 13 KLIČKA, Josef: *Žil jsem v SSSR*, s. 152; SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2944/46, Životopis Josefa Kličky sepsaný před Vyšetřovací komisí ONV v Kladně 2. 12. 1945.
- 14 KLIČKA, Josef: *Žil jsem v SSSR*, s. 7–8.
- 15 NA, f. Úřad říšského protektora (dále jen ÚŘP), sign. 114-273-1, k. 151. Zpráva německého velvyslanectví v Moskvě, 25. 7. 1939.
- 16 Tamtéž, Říšský protektor Čechy a Morava, Oddíl všeobecné a vnitřní správy, 24. 5. 1940. Na seznamu z března 1940 se objevuje počet 291 zajatců – případů zatčení osob, z toho 72 protektorátních příslušníků.

být podroben výslechům německými úřady – byla přezkoumávána jeho politická spolehlivost.

Otázkou samozřejmě zůstává, do jaké míry již tehdy Němci počítali s možností jeho budoucího využití v protisovětské propagandistické kampani. Žádný z prozkoumaných dokumentů o tom neinformuje. Za jeho propuštění se jistě nezasadili pouze „z dobré vůle“, ale počítali s tím, že jim svůj vděk jednou splatí. Otázka případného revanše tedy prozatím zůstávala otevřená. Jakmile německé úřady Kličku uvolnily, odjel do okupované vlasti. V Praze se objevil v druhém únorovém týdnu roku 1941.¹⁷

První šťastné dojmy ze shledání s nejbližšími ale brzy vystřídal smutek s neradostnou realitou. Početná rodina žijící v jedné místnosti obytného domu v pražských Záběhlicích zůstávala i za nových poměrů převážně závislá na sociální podpoře protektorátních úřadů a na pomoci příbuzných. Sám Klička se několik týdnů vzpomínal na prožitých fyzických i psychických útrap a nebyl schopen pracovat.¹⁸ Navíc se stále – až do útoku na SSSR – nemohl spoléhat ani na přímou podporu nacistů.

Nepříznivou osobní situaci se i přesto snažil vyřešit co nejrychleji. Již v dubnu 1941 se obrátil na úřad říšského protektora s žádostí o pomoc. Ve svém dopise vřele děkuje německým úřadům za záchranu a zároveň upozorňuje na svou tristní situaci po návratu: *Jsem již 51 let starý a samozřejmě toto 4 leté vězení moje zdraví zničilo a pro každou práci jsem v současnosti neschopný. S prosbou o pomoc jsem se obrátil na různé pomocné spolky, ale dosud jsem kromě 25 kg brambor a 100 korun nic jiného nedostal. To je všechno, s čím musím už z měsíce žít. Kdybych byl v Berlíně nedostal oblečení, boty a prádlo, tak bych zde beze vší pochybnosti musel skončit na ulici. Bydlím zde se svou rodinou,*

Moskevská věznice Butyrka

Foto: ČTK

manželkou a čtyřmi dětmi, v malém pokoji, kde není téměř žádné místo ke spaní. Jeho list zároveň odkrývá jiný podstatný motiv, který výrazně ovlivnil jeho další uvažování o vlastní budoucnosti. Byla to přinejmenším

odtažitá reakce některých osob z jeho okolí: [...] tady je známo, že jsem byl v SSSR jako špion ve prospěch německé říše odsouzen, a různí obyvatelé myslí, že to byla pravda.¹⁹ Přestože stálá hmotná podpora z prostředků úřadu

17 NA, f. ÚŘP, sign. 114-153-3, k. 151, dopis Josefa Kličky říšskému protektorovi z 10. 4. 1941.

18 NA, Policejní ředitelství Praha II – prezidium – 1941-1950, sign. 42/K-141/1, k. 1639, Kancelář státního prezidenta, 6. 3. 1941.

19 NA, f. ÚŘP, sign. 114-153-3, k. 151, dopis Josefa Kličky říšskému protektorovi z 10. 4. 1941.

říšského protektora nepřicházela v úvahu, jednorázového materiálního přilepšení se mu na zásah Němců skutečně dostalo.²⁰

Ještě na jaře 1941 údajně Klička pro sebe i svou rodinu na pražském oberlandrátu zažádal o říšské občanství (žádost však po několika měsících pravděpodobně sám stáhnul).²¹ Ani tuto jeho iniciativu nelze vnímat jako překročení onoho pověstného „rubikonu“ kolaborace. Nabídku na skutečné „splacení starých dluhů“ měl ovšem dostat již brzy. Útok nacistického Německa na Sovětský svaz v červnu téhož roku totiž znamenal další výrazný předěl v jeho životě.

Ve službách třetí říše

Zcela v intencích Goebbelsem řízené propagandy a dle pokynů německých okupačních úřadů postupovali i protektorátní propagandisté. Od zahájení bojů na Východě bylo jejich úkolem šířit mezi Čechy hrůzu a odpor ke všemu sovětskému, resp. vylíčit vše, co se týkalo SSSR, v co možná nejtemnějších barvách. V kontrastu s oním „obrem na hliněných nohou“, jehož další existence se teď měla počítat pouze na týdny, představovala Velkoněmecká říše jedinou mocnost, k níž měli Češi vzhlízet a s níž měli spojit i svou budoucnost.

Nezastupitelnou úlohu v propagandistickém úsilí znovu sehrávala všechna dostupná média (tisk, rozhlas a film), zvláště protektorátní žurnalisté (někdy i bývalí komunisté či levicovní aktivisté) se až do konce války opírali plnou vahou do kritiky bolševismu a Sovětského svazu.

Manévrovací prostor nacistických a protektorátních „sovětologů“ k tomu,

Josef Klička po propuštění ze sovětských věznic se svou manželkou Antonií

Foto: archiv ÚSTR / Světlana Glaserová

jak přesvědčit Čechy o bolševickém „nebezpečí“, se ovšem úměrně stále nepříznivějšímu vývoji situace na východní frontě zmenšoval. Přitom nelze opomenout ani proruské sympatie panující u nezanedbatelné části českého národa minimálně od začátku války, ale spíše ještě z doby první republiky či dřívější. Od vypuknutí německo-sovětského konfliktu pak mezi Čechy převládal všeobecný názor, že vstup SSSR do války zpečetí porážku Německa a uspiší jeho pád. Pozitivní odezvou bylo mj. i zintenzivnění protiněmeckých akcí v českých zemích.²²

Náklonnosti Čechů k SSSR si byli Němci dobře vědomi. Aby měl propagandistický účinek ohlas u co nejširších vrstev protektorátního obyvatelstva, rozhodli se za tímto účelem využívat „očité svědky sovět-

ského panství“. S vybranými jedinci, často někdejšími oběťmi politicky motivovaných represí, byly pořádány tiskové konference, jejich svědectví zaznívala v protektorátním rozhlase, výpovědi byly vydávány knižně, někteří museli se svými zážitky objíždět česká a moravská města.²³

Většina Čechů, kteří před okupací žili a pracovali v SSSR, se nacházela v evidenci německých úřadů. Právě na některé z nich vyvíjeli Němci již od léta 1941 nátlak (jeho míra i použité prostředky se v jednotlivých případech lišily), aby se zapojili do protisovětské agitace. Nepřekvapí proto, že se na nedávno propuštěného Josefa Kličku obrátili mezi prvními. Dle pokynů měl své zážitky ze SSSR v ideálním případě zprostředkovávat publicisticky.

20 Tamtéž, korespondence.

21 Archiv hlavního města Prahy, f. Trestní komise vyšetřovací a nalézací Ústředního národního výboru hl. města Prahy (tzv. „Malý dekret“) 1945–1948, sign. 36-757, spis J. Klička, Protokol z výsledku obviněného J. Kličky z 8. 4. 1946.

22 K tomu viz PASÁK, Tomáš: *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939–1945*. Práh, Praha 1999, s. 317.

23 Němci například uspořádali roku 1943 v Praze bombastickou tiskovou konferenci s pětici československých vojáků zajatých na východní frontě po bitvě u Sokolova v březnu 1943, z nichž většina prošla útrapami Gulagu. Na přelomu září a října 1943 s nimi byly zorganizovány dvě tiskové konference, zajatci vystupovali v rozhlase, z výpovědi byla na příkaz státního tajemníka K. H. Franka dokonce sestavena brožurka vydaná nakladatelstvím Orbis pod názvem *Váleční zajatci vypovídají*.

Při poválečném vyšetřování popsal Klička své začátky v roli aktivistického novináře následovně: *Po vypuknutí války se SSSR byl jsem předvolán na německé Gestapo, kde byl na mně vykonán nátlak, abych psal články proti SSSR, jinak, že bude se mnou naloženo jako s nespolehlivým elementem a budu případně dopraven do SSSR. Bylo výslovně žádáno při tom, aby články vycházely pod mým plným jménem, a nebylo mi dovoleno, abych užíval pseudonymů. Bylo mi doporučeno Gestapem „Večerní České slovo“ a byl mi také dodán protisovětský materiál, podle něhož jsem napsal řadu článků, které pod mým jménem vyšly ve zmíněném časopise.²⁴ Co tehdy skutečně zaznělo na Gestapu, se lze jen dohadovat. Nejen strach z možné perzekuce, ale bezpochyby i vděk osvoboditelům a příležitost zlepšit neutěšenou hmotnou situaci své rodiny byly podstatnými motivy v Kličkově dalším rozhodování.*

V době od července do září 1941 mu skutečně vyšla ve *Večerním Českém slovu* série článků s protisovětskou tematikou, absolvoval rovněž jedno vystoupení v rozhlasu na téma „Poměry v SSSR“.²⁵ Patřil sice spíše mezi průměrně nadané žurnalisty a stylisty, Němci ale jeho aktivní zapojení samozřejmě uvítali. Prozatím stále váhali, zda mu vyjádřit plnou podporu. Kličkoví ovšem uveřejnění prvních několika článků částečně pomohlo zlepšit hmotnou situaci rodiny. A již brzy mělo být ještě lépe.

Po uplynutí několikaměsíční „zkušební doby“ bylo rozhodnuto, že se jeho zážitky vydají knižně. Brožura pod názvem *Žil jsem v SSSR*²⁶ (v německém vydání *Ich lebte im Sowjet-Paradies*) vyšla v první polovině roku 1942 v poměrně velkém nákladu 3000 kusů, což dokazuje, že si od ní Němci slibovali značný propagandistický úspěch. Klička měl z prodeje inka-

Obálka Kličkovy první protisovětské brožury z roku 1942 Foto: archiv autora

sovat honorář ve výši 10 % zisku, což mu nakonec vyneslo na svou dobu velice slušných osm tisíc korun.²⁷

Zmiňovaná kniha se nakonec stala nejznámějším Kličkovým protisovětským pamfletem. Šlo také vůbec o jeden z prvních protisovětsky zaměřených textů vydaných v protektorátu knižně. Autentičnost autorova vyprávění měl primárně podpořit právě fakt, že v SSSR dlouhá léta žil a zakusil některé bolševické praktiky na vlastní kůži. Ve skutečnosti se však nejedná čistě o autobiografické dílo (i když s výraznými prvky autobiografického formátu), ale hlavně o popis neutěšených poměrů panujících v zemi Sovětů a zřůdnosti bolševického režimu. Jak sám autor při poválečném vyšetřování přiznal, a z některých pasáží knihy je to zcela patrné, vedle osobních zážitků vydatně čerpal rovněž z materiálů dodaných Němci.

Na většině míst svého textu proto nijak nevybočuje z argumentace dalších nacistických a protektorátních „sovětologů“. I on se především snaží postihnout základní jevy odstrašující sovětské reality, jež se na hony rozcházela jak s komunistickou propagandou o „sovětském ráji“, tak s iluzemi mnohých západních (ale i československých) intelektuálů o existenci beztrždní spravedlivé společnosti. Bolševický režim Klička označuje za hrůzovládu (personifikací všeho zla byl Stalin), která politicky, hospodářsky, kulturně i duchovně rozkládá sovětskou společnost, degraduje mezilidské vztahy i životní úroveň. To vše za pomoci nelítostně aplikovaného teroru vůči skutečným a domnělým nepřátelům režimu, ale i vůči jednotlivým společenským třídám (včetně režimem adorovaných dělníků a rolníků), vůči neruským národnostem, věřícím, cizincům apod. V intencích nacistické protizidovské propagandy nezapomíná upozornit ani na výsadní postavení Židů ve vedení strany a státu, stejně jako ve všech významných sférách sovětské společnosti.

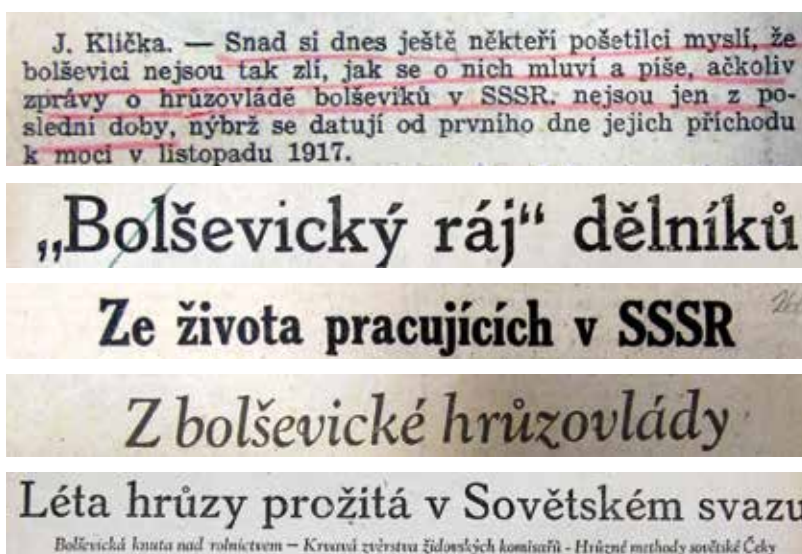
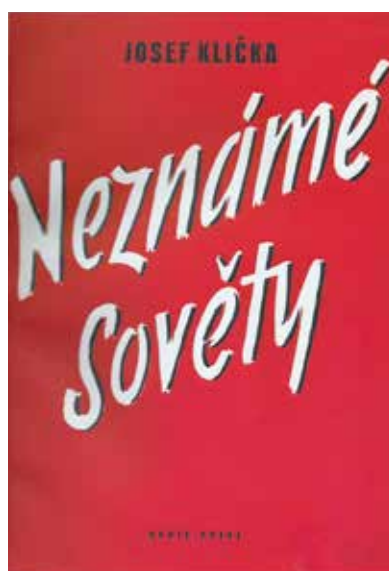
V některých pasážích své knihy postihuje Klička pravou podstatu bolševického režimu bezesporu věrně. Skutečně snad mohlo být jeho bytostným přáním varovat krajany před bolševismem... Navzdory tomu nelze opomenout zásadní slabinu obdobných snah a pokusů: bezprecedentní účelovost, s níž autoři, ale zejména zadavatelé obdobných textů za války jednali. O velmi nekonvenčním zacházení s fakty nelze samozřejmě pochybovat. Tyto texty se tak sice bezpochyby líbily německé i protektorátní kritice, méně už však obyvatelstvu okupovaného státu. Zvláště když v nich z pochopitelných důvodů chybělo jakékoliv srovnání obou režimů. Zjevné to je především

24 SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2944/46, Protokol z výslechu obviněného před Krajským trestním soudem v Praze 4. 6. 1946.

25 Tamtéž.

26 KLÍČKA, Josef: *Žil jsem v SSSR*. Orbis, Praha 1942.

27 SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2944/46, Životopis Josefa Kličky sepsaný před Vyšetřovací komisí ONV v Kladně 2. 12. 1945.

Obálka Kličkovy druhé knihy *Neznámé Sověty* z roku 1944. Rovněž titulky Kličkových novinových článků z protektorátního tisku dokládají, že varování před bolševismem bylo po celou dobu války ústředním tématem jeho novinářské kariéry. Foto: archiv autora, SOA Praha

při popisu drastických bolševických metod a poměrů, který musel tehdejšího českého čtenáře spíše dráždit, neboť ho jistě napadaly leccjaké analogie. Vedle toho pod dojmem nové sovětské role v probíhajícím válečném konfliktu byla mnohá dřívější negativní tvrzení o Sovětech rázem zapomenuta či bagatelizována.²⁸ Na tom nemohli nic změnit nejen nacističtí a protektorátní ideologové, ale ani lidé s osudem podobným tomu Kličkovu.

Počátkem roku 1944 vyšla Kličkovi v nakladatelství Orbis ještě jedna brožura, a sice pod názvem *Neznámé sověty*.²⁹ Znovu se jednalo o knižně zpracovaný soubor článků již dříve otištěných v protektorátních

novinách a periodikách. Z hlediska obsahu ale publikace nepřinášela již nic nového, snad jen antisemitský osten je v ní ještě zřetelnější. Také náklad byl tentokrát poloviční oproti předchozí publikaci, přesto si Klička z jejího prodeje přišel na 12 tisíc korun.³⁰ Bylo to ale již v časech, kdy jeho novinářská kariéra pozvolna stagnovala. Dělo se tak navzdory tomu, že stále zastával významnou funkci vedoucího tiskového oddělení Národní odborové ústředny zaměstnanecké (NOÚZ).³¹ Tehdejší centrála odborového hnutí se v průběhu válečných let ocitla zcela pod vlivem okupantů (i přesto bylo v NOÚZ možné zaznamenat odbojové aktivity), kteří ji využívali k působení

na nejširší vrstvy protektorátního obyvatelstva, zejména pak ke kontrole českého dělnictva a stimulování jeho pracovního úsilí. Výrazně se na tom podílel právě tiskový odbor vydávající různé odborné zaměřené tiskoviny, časopisy i brožury, v nichž ale nechyběly ani aktivistické články.

Klička se stal zaměstnancem NOÚZ již v dubnu 1942, když tam byl oficiálně přidělen úřadem práce. Více než rok po svém návratu ze SSSR tak konečně získal konkrétní pracovní místo. První měsíce působil jako dočasná kancelářská pracovní síla v hospodářské správě NOÚZ, ale ani tato pozice plně neodpovídala jeho představám. Svému „štěstí“ se proto rozhodl jít naproti. Osobním dopi-

28 K tomu blíže BROD, Toman: *Moskva: objetí a pouto: Československo a Sovětský Svaz 1939–1945*. Listopad, Praha 1992, s. 374–376.

29 KLIČKA, Josef: *Neznámé Sověty*. Orbis, Praha 1944.

30 SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2944/46, Protokol z výslechu obviněného před Krajským trestním soudem v Praze 4. 6. 1946.

31 Po nacistické okupaci Českých zemí došlo k vytvoření dvou centrálních odborových organizací – Národní odborové ústředny zaměstnanecké (NOÚZ) a mnohem menšího Ústředí veřejných zaměstnanců (ÚVZ), které postupně soustředily všechny odborové spolky, svazy i ústředny v domnění, že taková koncentrace sil je v zájmu národa – viz <https://www.cmkos.cz/obsah/310/historie-odboru/13110> (citováno k 25. 2. 2019). Viz také POKORNÝ, Jiří: *Práce pro Říši a Národní odborová ústředna zaměstnanecká*. In: KOKOŠKA, Stanislav – KOKOŠKOVÁ, Zdeňka – PAŽOUT, Jaroslav (eds.): *Museli pracovat pro Říši. Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva v letech 2. světové války. Sborník ze semináře konaného ve Státním ústředním archivu v Praze dne 2. dubna 2004*. Státní ústřední archiv, Praha 2004, s. 45–50.

Jde o osud každého z nás

J. Klička. — Současná houževnatá obranná bitva, v níž němečtí vojáci za nejtěžších podmínek odrážejí divoké útoky bolševiků, je nejlepším důkazem, že jedině německý voják je schopen zadržet vpád rudé zkázy do kulturní Evropy.

Dvacet let bolševici se technicky i ideologicky připravovali k nynější válce, o níž vědí, že rozhodne o osudu bolševismu nejen v Rusku, nýbrž i na celém světě. Židobolševické vládě nebyly těžké žádné oběti ve jménu dosažení jejich cílů. Sovětská armáda, jak musí přísahat každý její voják, je pro bolševiky avantgardou světové bolševické revoluce, a proto v jejím jménu byly rok od roku utráceny miliardy rublů na válečné zbrojení.

Dvacet let byly nuceny metodami GPU spoutané národy sovětského Ruska o hladu a bídě otročit na vytvoření obrovského válečného stroje, za jehož pomoci doufali židovští hlasatelé bolševismu zotročit celý svět.

Každý Evropan vidí výstražný osud, jímž byla postižena část bývalého Polska, Estonsko, Litva a Lotyšsko za dvouleté

okupace bolševismu se všemi jejími strašnými důsledky. Dnes osvobozené obyvatelstvo těchto zemí každodenně se modlí za vítězství německých zbraní. Nechce ještě jednou se octnout v drápech bolševismu.

Obzvláště šťastný osud potkal český národ v soudobé válce, neboť česká zem nebyla válkou poškozena a český lid klidně koná svou každodenní práci. Za tento klid uprostřed válečné bouře můžeme děkovat jedině Velkoněmecké říši, která přijala pod ochranu český národ i prostor jím obývaný a všechny válečné hrůzy udržuje daleko od hranic české země.

Proto je povinností každého člověka práce, když je Říší ušetřen válečných svízeli a může se klidně věnovat své práci a rodině, pomáhat svým každodenním nejvyšším pracovním výkonem k vítězství německé branné moci, která ve dne i v noci v krutých mrazích zápolí s nejhroznějším nepřítelem, kterého kdy lidstvo poznalo,

Pod Kličkovým jménem ovšem vyšlo i několik článků adorujících německé okupanty. Text s názvem „Jde o osud každého z nás“ otištěný v *Národní práci* 6. 2. 1943. Foto: SOA Praha

sem datovaným 24. května 1942 se obrátil přímo na tehdejšího ministra školství a národní osvěty a vedoucího úřadu lidové osvěty Emanuela Moravce s prosbou o pomoc. Stejně jako v dopise říšskému protektorovi z předešlého roku svou žádost znovu odůvodňoval mj. „nálepkou“ zrádce, kterou si pro svou kritiku SSSR a bolševiků vysloužil od svého českého okolí: *Zde v Čechách byl jsem uvítán velice chladně, a když tam, kam jsem byl nucen se obracet, ve mně poznávali zuřivého nepřitele komunistů, to jednalo se se mnou přímo nepřátelsky. Ačkoliv jsem viděl, že si tím škodím, přec jsem cítil svoji mravní povinnost vysvětlovat našim lidem bláhosť a nesmysl očekávání pomoci a spasení od*

bolševiků. Mé veřejné vystoupení po vypuknutí války se sov. Ruskem proti bolševikům získalo mně spoustu nepřátel. Bohužel k nim patří mnoho těch, kteří zaujímají vedoucí místa v našem veřejném životě. Nejlépe jsem to poznal, když jsem se po svém zotavení začal ucházet o nějaké místo. Všude jsem byl laskavě odmítnut, když ve mně poznávali Kličku, který psal proti Sovětům. Trpěl jsem celý rok a nakonec jsem musel přijít k přesvědčení, že tuto stěnu nenávisťi neprorazím, a proto jsem se rozhodl s těžkým srdcem obrátit se k Vám a zažádat o pomoc, aby mně bylo poskytnuto třeba i zde v NOUZ, kde nyní pracuji, stálé místo.³²

Na Moravcovu přímluvu, a jistě s posvěcením okupačních úřadů,

byl Klička od 1. června 1942 přijat jako redakční elév tiskového oddělení NOUZ,³³ které tehdy vedl přední aktivistický novinář Karel Korp.³⁴ Klička dostal za úkol redigovat tři časopisy NOUZ (*Půda a les, Hory a hutě a Textil a kůže*), od počátku pod svým jménem rovněž zveřejňoval v denním tisku i v dalších odborových časopisech různé články: dle výsledků poválečného šetření vyšetřující komise při Ústředí rady odborů (ÚRO) v Praze (nástupnické organizaci NOUZ) vyšlo pod Kličkovým jménem v letech 1942–1944 celkem 73 článků v různých periodikách, nejčastěji pak v deníku *Národní práce*.³⁵

Kličkovou „specializací“ zůstávala logicky po celou dobu války so-

32 SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2944/46, Dopis J. Kličky adresovaný Emanuelu Moravcovi z 24. 5. 1942.

33 ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315-123-77, Korespondence mezi Ministerstvem školství a národní osvěty a předsedou NOUZ Stočesem, 27. 5.–11. 6. 1942.

34 Karel Korp (1910–?), státní úředník a novinář. Během studií člen Komunistické studentské frakce, za 1. republiky redaktor v různých periodikách, od ledna 1941 tiskový referent NOUZ, poté vedoucí tiskového oddělení a nakonec šéfredaktor pro Tisk a propagandu NOUZ. V srpnu 1943 byl na příkaz vedoucího skupiny Tisk v kulturně politickém oddělení ÚRP Wolfganga Wolframa von Wolmar z NOUZ propuštěn. Po krátkém působení v Berlíně se koncem roku 1943 stal redaktorem *Korespondence České ligy proti bolševismu*. Dne 10. 5. 1945 byl zatčen. Za podporu fašismu a účast ve fašistických organizacích byl v roce 1947 odsouzen na pět let do vězení. Propuštěn byl v roce 1950, poté žil v Teplicích. BLODIGOVÁ, Alexandra a kol.: *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945*. Matfyzpress, Praha 2007, s. 66.

35 SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2944/46, šetření Vyšetřující komise při Ústřední radě odborů, září až prosinec 1945.

většá tematika, v několika svých sloupcích se však snažil nepokrytě přesvědčit veřejnost také o významu spojení českého národa s Německou říší. Anebo vyzýval české dělníky, aby napjali všechny síly ve prospěch zbrojního a hospodářského potenciálu Říše. Lze citovat výňatek z článku v *Národní práci*, který vyšel pod titulkem *Jde o osud každého z nás*. [...] *Obzvláště šťastný osud potkal český národ v soudobé válce, neboť česká zem nebyla válkou poškozena a český lid klidně koná svou každodenní práci. Za tento klid uprostřed válečné bouře můžeme děkovati jedině Velkoněmecké říši, která přijala pod ochranu český národ i prostor jím obývaný a všechny válečné hrůzy udržuje daleko od hranic české země. Proto je povinností každého člověka práce, když je Říše ušetřen válečných svízeli a může se klidně věnovati své práci a rodině, pomáhat svým každodenním nejvyšším pracovním výkonem k vítězství německé branné moci, která ve dne i v noci v krutých mrazech zápolí s nejhroznějším nepřítelem, kterého kdy lidstvo poznalo.*³⁶ Jen výjimečně psal i o nepolitických tématech.³⁷

Přestože byly Kličkovy novinářské schopnosti některými jeho kolegy zpochybňovány, z pohledu Němců se ve funkci redaktora osvědčil. Nešlo sice o horlivého aktivistu, ale o člověka ochotného podřídit se a plnit jejich rozkazy, což byl postoj hodný ocenění. Kličková „hvězdná hodina“ přišla v červnu 1943, kdy vystřídal Karla Korpa ve funkci šéfredaktora tiskového oddělení NOÚZ.

Po válce své jmenování ospravedlňoval tím, že se jako jediný z redaktorů domluvil plyně německy. K převzetí vedoucí funkce ho údajně rovněž přemluvili kolegové, aby do ní

Portrét Josefa Kličky jako šéfredaktora tiskového oddělení Národní odborové ústředny zaměstnanecké Foto: SOA Praha

nebyl ustaven někdo „nespolehlivý“. Klička skutečně splňoval nároky tehdy kladené na vedoucí funkce v tisku (znalost němčiny, árijský původ a aktivní politická žurnalistika), na rozdíl od mnohých jiných redaktorů šlo také o nekonfliktní osobu. Jeho jmenování přesto primárně souviselo s personálními změnami v celém vedení NOÚZ, které byly vynuceny okupanty. Jejich cílem bylo zvýšit propagační aktivitu ústředí ve prospěch nacistů a logicky nejvíc si ji slibovali od jeho tiskového oddělení.³⁸ Jejich očekávání ale zůstala, zvláště s ohledem na další vývoj války, nenaplněna.

V šéfredaktorské funkci měl Klička řadu nových povinností. Kromě osobní odpovědnosti za chod celého oddělení a především obsah zveřejňovaných textů byl mj. povinen účastnit

se proslulých tiskových konferencí, na nichž představitelé okupační správy předkládali zástupcům tisku (šéfredaktorům, vybraným novinářům) své požadavky, připomínky k textům, které se v legálním tisku objevily, a především je instruovali, jak a o čem smí i nesmí periodika psát, a to obecně i ve vztahu ke konkrétním tématům, výročí a událostem.³⁹ Jako šéfredaktor tiskového oddělení NOÚZ pak Klička bezprostředně podléhal kontrole tiskového referenta Maxe Menzela.⁴⁰

Za Kličkova působení ve funkci šéfredaktora se propagace strachu z bolševismu stala jednou z posledních zbraní, která měla nahradit slábnoucí sílu Wehrmachtu. V protektorátu mělo na její intenzitu bezprostřední vliv rovněž diplomatické sblížení londýnské exilové vlády se SSSR, které vyvrcholilo podpisem spojenecké smlouvy v prosinci 1943. V reakci na ni vznikla v lednu 1944 Česká liga proti bolševismu jakožto hlavní organizace provádějící protisovětskou propagandu.⁴¹ Šlo ale již o marnou snahu nacistů ovlivnit veřejné mínění ve svůj prospěch. V souvislosti s blížící se frontou se protibolševická propaganda setkávala u protektorátního obyvatelstva se stále menším ohlasem a nic na tom nemohla změnit ani nekončící bombastická agitace využívající všech mediálních prostředků.

Zatímco se tedy ještě na sklonku války proněmecký aktivismus některých žurnalistů a publicistů neustále prohluboval, snažil se Klička od roku 1944 svou angažovanost ve prospěch Němců očividně omezit. Členem Ligy proti bolševismu se sice stal, ale aktivně se do její práce nezapojoval ani ji veřejně nepropagoval. Jeho

36 Jde o osud každého z nás. *Národní práce*, 6. 2. 1943, s. 2.

37 SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2944/46, šetření Vyšetřující komise při Ústřední radě odborů, září až prosinec 1945.

38 PASÁK, Tomáš: *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939–1945*, s. 333.

39 Blíže např. GEBHART, Jan – KÖPPOVÁ, Barbara – KRYŠPÍNOVÁ, Jitka a kol.: *Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava*. Karolinum, Praha 2010.

40 SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2944/46, Protokol z výslechu Josefa Kličky z 24. 8. 1945.

41 PASÁK, Tomáš: *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939–1945*, s. 359.

role začala být upozadována ovšem i samotnými Němci, což je patrné i z klesající frekvence publikování jeho autorských článků. Poslední článek vyšel v *Národní práci* na konci roku 1944.

Ve funkci šéfredaktora pak zůstal Klička až do doby zastavení vydávání odborových časopisů (zůstala jen *Denní korespondence*) v srpnu 1944, kdy byl v rámci reorganizace převeden v NOÚZ do funkce hlavního tajemníka pro tisk a propagandu. Na této pozici setrval až do ukončení válečných bojů.⁴²

Břímě kolaborace

Okamžitě po osvobození se začalo s očistou veřejného života od zrádců, kolaborantů a lidí, kteří nějakým způsobem spolupracovali s nacistickým režimem. Aktivističtí žurnalisté patřili mezi první, na něž měla poválečná spravedlnost dopadnout. Tvrdost vynesených rozsudků v rámci retribučního soudnictví vypovídá mnohé o tom, jaké postavení a míru odpovědnosti (v mnoha ohledech zcela právem) jim tehdejší společnost přisuzovala.⁴³

Samotné hodnocení úlohy jednotlivců za okupace se stalo předmětem vyšetřování bezpečnostních orgánů stejně jako vyšetřovacích komisí na úrovni různých profesních, oborových či zájmových organizací. S důkladnou prověrkou všech zaměstnanců bylo započato také v bývalé odborové centrále NOÚZ, iniciativně postupovali zejména komunisté, jejichž snaha o co nejrychlejší ovládnutí odborových organizací byla enormní.

Josefu Kličkovi muselo být již brzy jasné, že ani on se trestnímu stíhání nevyhne. Bezpochyby však doufal, že se bude před vyšetřujícími orgá-

Josef Klička (stojící třetí zleva) se svými kolegy z redakce Národní odborové ústředny zaměstnanecké - kanceláře Ligy proti bolševismu, 1944
Foto: ABS

ny schopen obhájit. Zadržen byl již 19. května 1945 a okamžitě na něho byla uvalena policejní vazba. Na prošetření svého případu čekal v pankrácké věznici. Hlavním předmětem vyšetřování se logicky stala jeho aktivistická novinářská a spisovatelská činnost spočívající zejména v psaní protisovětských článků a knih. Podle návrhu vyšetřující komise při ÚRO z listopadu 1945 se měl již z tohoto důvodu stát jedním z kandidátů pro Národní soud.⁴⁴ Závažná provinění jiného druhu nebyla ani později žádným z vyšetřujících orgánů zjištěna. Jeho spolupracovníci, sousedé a známí ve svých výpovědích většinou potvrdovali jeho bezkonfliktní povahu, zdrželi se proto svědectví vůči němu a někteří se ho výslovně zastávali.⁴⁵

Kličkův další osud předznamenal již podrobný třístránkový (ovšem nedatovaný) posudek jeho autorské pro-

dukce, zřejmě vyhotovený úředníkem čs. exilových orgánů ještě před koncem války. Na základě rozboru jeho knih a článků v něm byl Klička označen za zuřivého odpůrce bolševismu, stejně jako ctitele nacionálního socialismu a německé branné moci. Právě jeho protisovětské a protibolševické smýšlení mělo český národ demoralizovat a posilovat u něho víru v porážku SSSR nacistickým Němcem. Jeho teze a informace uváděné o SSSR, bolševické vládě a Stalinovi byly zpochybňovány, styl byl označen za *přehnaný a vymyšlený*.⁴⁶

V obdobně nekompromisním duchu se neslo i poválečné vyšetřování. To ale nakonec trvalo déle, než se původně čekalo. Neexistovaly totiž žádné přímé důkazy, které by dosvědčovaly Kličkovu bezprostřední spolupráci s okupačním režimem, výpovědi svědků přinášely plno nejasností,

42 SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2944/46, Protokol z výslechu Josefa Kličky z 24. 8. 1945.

43 Mezi 18 osobami odsouzenými Národním soudem k absolutnímu trestu bylo sedm novinářů. Viz Novináři v neblahé době. In: BLODIGOVÁ, Alexandra a kol. *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945*, s. 10.

44 SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2944/46, Stanovisko vyšetřující komise při ÚRO v Praze z 11. 10. 1945.

45 Tamtéž, vyšetřování ÚRO ve věci J. Kličky.

46 Tamtéž, Posudek na produkci J. Kličky, nedatováno.

některé z nich (jako v případě dalších aktivistických novinářů) nebyly příliš věrohodné. Hlavním důkazním materiálem usvědčujícím Klička z kolaborace proto zůstávaly jeho dvě knihy a desítky aktivistických článků. Autorství některých z nich však Klička důrazně popíral a tvrdil, že byly vydány pod jeho jménem bez jeho vědomí. Případně se snažil vyšetřovatele přesvědčit, že se tak dělo pod přímým nátlakem Němců. Obhájit protisovětský obsah textů samozřejmě nebylo v poválečné atmosféře možné. Snažil se tedy alespoň vyvrátit nařčení, že by obsahem svých článků propagoval nacismus a vybízel k aktivní kolaboraci s Němci. Přitom zlehčoval ohlas svých textů u čtenářů: *Poněvadž český lid takovému psaní v novinách nevěnoval žádnou pozornost ani důvěru, protože věděl, že všechno psané bylo diktováno Němci.*⁴⁷

Se svou obhajobou, byť v některých aspektech i pravdivou, však nemohl obstát. Poválečná doba jakémukoliv nezaopatřenému uvažování o podílu a motivech spolupráce s nacistickým režimem pochopitelně nepřála. Kličekův aktivismus a projevy servility vůči Němcům však nebylo možné bagatelizovat. Svalování veškeré viny za své jednání na okupanty či nadřízené nemohlo ani v Kličkově případě působit věrohodně. I kdyby si zpočátku skutečně nebyl vědom „pravé podstaty nacismu“, což byl často používaný argument jeho obhajoby, musel záhy zjistit, o jak destruktivní a bezohledný režim se ve skutečnosti jedná.

Odsouzení

Josef Klička původně patřil mezi desítky aktivistických redaktorů, na které bylo podáno předběžné trestní oznámení u Národního soudu v Pra-

ze. Před ním ale nakonec nestanul. V červnu 1946 národní prokurátor JUDr. František Tržický (po předchozí dohodě s nejvyššími politickými představiteli) rozhodl, že důvody obžaloby nejsou v Kličkově případě natolik závažné, navíc šlo o „méně významného novináře“. Proto byl jeho případ svěřen k projednání Mimořádnému lidovému soudu v Praze.⁴⁸

Pro Kličku znamenalo takové rozhodnutí alespoň částečnou úlevu, nemohl však doufat, že k němu bude lidové soudnictví shovívavé. Jakýkoliv předchozí útok na sovětského osvoboditele byl nyní vnímán jako „útok na český lid“. Klička se svými negativními zkušenostmi ze SSSR navíc mohl i do budoucna představovat zvláště pro komunisty nepřijatelný problém. Proto měl být jeho trest exemplární.

Hlavní líčení před Mimořádným lidovým soudem v Praze se nakonec uskutečnilo 23. ledna 1947. Klička čelil obvinění ve dvou bodech obžaloby: první se týkal propagace a podpory nacistického hnutí a tiskem schvalované a obhajované nepřátelské vlády na území republiky, druhý jeho údajných aktivit ve vedoucích orgánech Ligy proti bolševismu.⁴⁹

Obhajobě obviněného, v níž znovu svůj aktivismus ospravedlňoval hlavně nátlakem ze strany Němců, soudní senát neuvěřil. Naopak jeho argumenty označil za *nepřesvědčivé a nevybočující z rámce obvyklé obrany všech aktivistických autorů*. Důkazy ho měly naopak dostatečně usvědčovat z toho, že se *stavěl nekompromisně za ideje nacismu, které po všech stránkách velebil, vyzdvihoval úspěchy okupantů na poli vojenském, sociálním a hospodářském, na druhé straně tupil politiku SSSR, zlehčoval a urážel jeho představitele, jakož i politické a hospo-*

dářské zaměření. Klička byl alespoň zproštěn viny v druhém bodu obžaloby týkající se jeho aktivní účasti v Lize proti bolševismu. Navzdory tomu byl rozsudek, vyneseny ještě téhož dne, nekompromisní. Za zločin proti státu dle § 3 odst. 1 dekretu prezidenta republiky byl Josef Klička odsouzen na 15 let odnětí svobody.⁵⁰ Určitě stojí za pozornost, že za jednu z přitěžujících okolností při výměře trestu soudce považoval skutečnost, že se spáchaného činu dopustil „jako bývalý ruský legionář“.

Klička byl postupně vězněn v několika vězeňských a nápravných zařízeních po celém Československu – ve Valdicích, na Borech a nakonec v Ilavě. I přesto, že trpěl vážnými zdravotními potížemi, všechny jeho žádosti o revizi rozsudku nebo prezidentskou milost byly pravidelně zamítány. Propuštění se nakonec dočkal až po devíti letech, na konci února 1954. Dodatečně se tak stalo na amnestii prezidenta Zápotockého z května 1953.⁵¹

Po propuštění

Života na svobodě si už ale příliš neužil. Zprvu byl zaměstnán jako skladištní dělník, později jako denní vrátný v národním podniku Obchodní domy – Středočeský bazar. Jeho zdravotní stav se však dále zhoršoval. Přesto do posledních chvil usiloval o svou rehabilitaci: podstatným impulzem k podání žádosti o navrácení občanských práv⁵² se pro něj jako pro mnoho jiných stalo odhalení Stalina v roce 1956. Rozhodnutí Krajského soudu v Praze však bylo znovu negativní.⁵³ Jen několik měsíců po zamítnutí žádosti, v září 1957 Josef Klička po dlouhé nemoci zemřel. pd

47 Tamtéž, Protokol z výslechu Josefa Kličky z 24. 8. 1945.

48 Tamtéž, Národní prokurátor Ministerstvu spravedlnosti ve věci J. Kličky, 5. 6. 1946.

49 Tamtéž, Veřejný žalobce ve věci J. Kličky, 12. 10. 1946.

50 Tamtéž, Rozsudek vyneseny MLS v Praze 23. 1. 1947.

51 Tamtéž, příslušná korespondence ve věci věznění a propuštění J. Kličky 1947–1954.

52 Tamtéž, Žádost J. Kličky o navrácení občanských práv prezidentu republiky z 1. 7. 1956.

53 Tamtéž, Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ve věci J. Kličky, 27. 12. 1956.